TIDNINGSUTGIVARNA

Stockholm
13 maj 2025

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Departementspromemorian (Ds 2025:5) ”Genomförande av direktivet om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten”

Tidningsutgivarna (TU) har getts tillfälle att yttra sig över rubricerad promemoria och får lämna följande synpunkter

Inledande synpunkter

TU vill understryka att SLAPP-direktivet är mycket angeläget och viktigt. SLAPP-rättegångar är ett växande problem för såväl utgivare som andra som engagerar sig i den offentliga debatten och riskerar ytterst att hämma yttrandefriheten. Även om det finns länder där problemet är ännu större är det en realitet också för svenska utgivare som, inte minst i fråga om publiceringar av gränsöverskridande karaktär, har att förhålla sig till risken för eventuella SLAPP-åtgärder. TU vill här understryka att det sannolikt kan finnas ett ”mörkertal” som slår också mot svenska utgivare och journalister.

TU konstaterar vidare att direktivet är ett s k minimidirektiv, som gör det möjligt för medlemsstaterna att anta eller behålla bestämmelser som ger ett längre gående skydd mot den här typen av processer än vad direktivet föreskriver. I det perspektivet är promemorians förslag i vissa avseenden väl återhållsamma och ger uttryck för en strävan att ligga så nära direktivets minimiregler som möjligt, snarare än att ytterligare stärka skyddet för yttrandefriheten.

Direktivets allmänna bestämmelser

I promemorian föreslås en ny lag om skydd för deltagande i den offentliga debatten. Den nya lagen ska gälla vid handläggning av tvistemål där förlikning om saken är tillåten, om tvisten rör någons deltagande i den offentliga debatten och tvisten har gränsöverskridande följder.

Det föreslås vidare att lagen inte ska gälla vid handläggning av talan om enskilt anspråk i anledning av brott som förs i samband med åtal för

brottet och den ska inte heller gälla vid handläggning av talan om skadestånd som förs i ett tryckfrihets- eller yttrandefrihetsmål.

a) *Den nya lagen bör tillämpas på dispositiva tvistemål*

I promemorian föreslås att den nya lagens tillämpningsområde ska vara dispositiva tvistemål, d v s att den ska gälla vid handläggning av tvistemål där förlikning om saken är tillåten.

TU tillstyrker förslaget.

b) *Den nya lagen bör inte gälla för handläggning av en talan om enskilt anspråk som förs i samband med ett åtal*

TU delar promemorians ståndpunkt om att den nya lagen inte ska gälla i fråga om en talan om enskilt anspråk som förs i samband med ett allmänt åtal av en åklagare.

TU anser däremot att den nya lagen bör gälla om talan om enskilt anspråk förs i samband med ett enskilt åtal. I praktiken handlar enskilda åtal på detta område i Sverige om förtal. Enligt TU:s mening talar därför skyddsintresset för svaranden för att den nya lagen bör gälla också i dessa fall.

c) *Den nya lagen bör inte gälla för tryck- och yttrandefrihetsmål*

Enligt SLAPP-direktivet behöver dess bestämmelser inte genomföras om det redan finns nationella bestämmelser som ger ett effektivare processuellt skydd.

TU delar promemorians bedömning att mekanismerna i den svenska processuella ordningen i TF och YGL sammantaget utgör sådana förmånligare nationella bestämmelser som ger ett effektivare processuellt skydd än vad direktivets bestämmelser gör.

Det hindrar inte att det – se ”Inledande synpunkter” ovan - kan finnas skäl att utsträcka omfattningen av den nya lagen till att även omfatta TF/YGL-mål. Det gäller framför allt i fråga om att ställa säkerhet för rättegångskostnader. Enligt TU:s mening bör detta därför övervägas vidare.

TIDNINGSUTGIVARNA

d) *Begränsningen till frågor med gränsöverskridande följder*

I promemorian föreslås att den nya lagen ska tillämpas endast i fall som innehåller ett gränsöverskridande moment, d v s den ska inte tillämpas på rent nationella tvister.

Som ovan nämnts är direktivet ett minimidirektiv, som inte hindrar att man i nationell rätt ger ett starkare skydd än vad direktivet anger.

Även om TF och YGL ger ett mycket starkt skydd så finns det enligt TU:s mening behov av att den nya lagen även omfattar nationella tvister, som faller utanför TF- och YGL-området. Direktivet syftar heller inte bara till att skydda dem som verkar i traditionella massmedier utan alla som i olika former, t ex i sociala medier, verkar i den offentliga debatten och som inte alltid har tillgång till eller framför sina åsikter i de massmediegrundlagsskyddade formerna. Det kan exempelvis gälla olika människorättsorganisationer.

Detta ligger också i linje med den rekommendation (p. 4) som EU-kommissionen lagt fram vid sidan av SLAPP-direktivet.

Mot den bakgrunden anser TU att den nya lagens bestämmelser bör göras tillämplig också på inhemska tvister (se även nedan om s k ”småmål”).

Processuella skyddsåtgärder

a) *Påskyndad behandling av ansökningar om processuella skyddsåtgärder (artikel 7)*

I promemorian noteras det skyndsamhetskrav i tryck- och yttrandefrihetsmål som gäller enligt TF och YGL. Det konstateras samtidigt att det, vid sidan därav, i dispositiva tvistemål enligt rättegångsbalken saknas generella och uttryckliga bestämmelser om skyndsam handläggning.

TU delar bedömningen att det finns skäl att i den nya lagen införa ett särskilt skyndsamhetskrav för att stävja processer som kan medföra att granskning och debatt i frågor av allmänintresse hindras. TU tillstyrker därför förslaget.

b) Ställande av säkerhet för rättegångskostnader

I promemorian föreslås att käranden vid en tvist enligt den nya lagen ska ställa säkerhet för de rättegångskostnader som käranden kan bli skyldig att betala genom ett lagakraftvunnet avgörande. Sådan säkerhet ska ställas om svaranden yrkar det och det finns särskilda skäl.

Enligt TU:s mening är kravet på ställande av säkerhet ett av de viktigaste momenten för att förebygga ogrundade anspråk och rättegångsmissbruk. TU:s erfarenhet av SLAPP-mål är att käranden ofta har starka ekonomiska resurser och via juridiska ombud sätter en stor press på svaranden, där påtryckningsmekanismen i första hand inte handlar om vad som publicerats utan om processkostnaderna.

Mot den bakgrunden tillstyrker TU kravet på ställande av säkerhet. TU ifrågasätter dock kravet på att det ska förutsätta att det finns ”särskilda skäl”. Enligt TU:s mening lägger det ribban högt och riskerar att bli något som endast undantagsvis kan göras gällande.

Kravet på ställande av säkerhet kan förvisso inte gälla förutsättningslöst, men bör utformas med en lägre kvalifikationsnivå, så att det kan göras gällande så snart det finns en befogad anledning att anta att förfarandet utgör rättegångsmissbruk eller att svaranden inte kommer att ersättas för sina kostnader.

Ogillande i ett tidigt skede av uppenbart ogrundade anspråk (artikel 11) och rättegångskostnader (artikel 14)

I promemorian anges att svensk rätt uppfyller kraven i artikel 11 i direktivet om ogillande i ett tidigt skede av uppenbart ogrundade anspråk.

Det är förvisso riktigt att det finns ett antal bestämmelser i rättegångsbalken som gör det möjligt för rätten att – efter yrkande eller självmant – ogilla en talan, också i de fall där stämning inte utfärdats.

I fråga om rättegångskostnader i dispositiva tvistemål så följer av huvudregeln i 18 kap. 1 § rättegångsbalken (RB) att en tappande part – med vissa undantag - är skyldig att ersätta motpartens rättegångskostnader.

TIDNINGSUTGIVARNA

TU kan, i och för sig, dela promemorians bedömning att svensk rätt i dessa fall uppfyller direktivets krav.

Det finns dock en kvardröjande problematik att hantera som består i att SLAPP-stämningar ofta har en förhistoria av krav och kontakter med hot om just stämning och gigantiska ekonomiska anspråk. Detta föranleder ofta betydande kostnader för svaranden.

Enligt TU:s mening finns därför skäl att det, i samband med att en uppenbart ogrundad talan avvisas eller att det ställs krav på säkerhet för rättegångskostnader, säkerställs och tydliggörs att käranden kan åläggas att ersätta svaranden också för sådana kostnader.

TU vill därtill uppmärksamma följande.

I förenklade tvistemål (s k ”småmål”) som inte omfattas av TF och YGL, och där värdet av tvisten uppgår till högst ett halvt prisbasbelopp har den vinnande parten – som huvudregel - endast i mycket begränsad utsträckning rätt att få ersättning från den förlorande parten för egna kostnader.

Där sådana fall utgör rättegångsmissbruk med bäring på personer som deltar i den offentliga debatten kan de åsamka den vinnande parten (svaranden) betydande kostnader.

I promemorian noteras denna problematik (s 61), men avfärdas med ett konstaterande av att rätten kan besluta att tillämpa de allmänna kostnadsreglerna vid vårdslös eller försumlig processföring (18 kap. 8 a § tredje stycket RB).

Enligt TU:s mening är dock detta otillräckligt och svarar inte upp mot ambitionerna bakom artikel 14 i direktivet.

Mot den bakgrunden förordar TU dels att den nya lagen även ska omfatta inhemska tvister (se ovan), dels att huvudregeln i 18 kap 1 § RB i de fall som därmed omfattas av den nya lagen ska gälla även för rättegångskostnaderna i ”småmål”.

Stockholm den 13 maj 2025

Johan Taubert
VD

Per Hultengård
Jurist

Tidningsutgivarna. Sveavägen 33, 2 tr. Postadress: Box 22500, 104 22 Stockholm. E-post: info@tu.se.
Tel: +46 8 692 46 00. www.tu.se www.dagspress.se